

LUONNOS 12.12.2019

Tiedonhallintalautakunnan suositus
Tiedonhallinnan muutosvaikutusten arviointi

Sisältö

1	Miksi tiedonhallinnan muutosarvioinnista säädetään laissa?	4
2	Suosituksen suhde eräisiin muihin suosituksiin	5
3	Olellaisen muutoksen vaikutukset on arvioitava	6
4	Arvioinnin tekeminen ja sen lopputulos	10
5	Muutosten riskienhallinta	16
6	Muutosten taloudellisten vaikutusten arviointi	17
7	Toteutettujen muutosten tuottama uusi nykytila päivitetään tiedonhallintamalliin	18

INFO

LAKI

Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (tiedonhallintalaki 906/2019) sekä siihen liittyvät lait tulevat voimaan 1.1.2020. Laissa säädetään julkisuusperiaatteen ja hyvän hallinnon vaatimusten toteuttamisesta viranomaisten tiedonhallinnassa. Laissa säädetään myös tietojärjestelmien yhteentoimivuuden toteuttamisesta. Yleislakina tiedonhallintalaki sisältää koko julkista hallintoa koskevat säännökset tiedonhallinnan järjestämisestä ja kuvaamisesta, tietovarantojen yhteentoimivuudesta, teknisten rajapintojen ja katseluyhteyksien toteuttamisesta sekä tietoturvallisuuden toteuttamisesta.

Tiedonhallintalaki kohdistuu tietoaineistoihin, jotka koostuvat asiakirjoista tai tiedoista, joista voidaan muodostaa asiakirjoja. Siten sääntely koskee niitä tietoaineistoja ja asiakirjoja, joihin sovelletaan julkisuuslakia. Tiedonhallintalakia sovelletaan yleislakina tiedonhallintaan ja tietojärjestelmien käyttöön, kun viranomaiset käsittelevät tietoaineistoja.

VIRANOMAINEN

Tiedonhallintalain nojalla valtiovarainministeriön yhteyteen perustetaan 1.1.2020 monialainen asiantuntijaviranomainen, julkisen hallinnon tiedonhallintalautakunta, arvioimaan ja ohjaamaan eräitä tiedonhallinnan menettelyitä sekä edistämään tiedonhallinnan menettelytapojen ja vaatimusten mukaisuuden ja siten myös perusoikeuksien, kuten julkisuusperiaatteen, oikeusturvan ja muiden hyvän hallinnon periaatteiden toteutumista tiedonhallinnassa.

SUOSITUS

Tämä suositus on tiedonhallintalautakunnan antama suositus tiedonhallintalain vaatimasta tiedonhallinnan muutosvaikutusten arvioinnista. Suosituksen tavoitteena on tukea lain soveltajia arvioinnin laatimisessa.

1 Miksi tiedonhallinnan muutosarvioinnista säädetään laissa?

Organisaation toimintaa ja toimintaympäristöä on aktiivisesti seurattava, tarkasteltava ja tarpeen mukaan luotava kehittämisspolkuja ja toteutettava uudistuksia, jotka vaikuttavat viranomaisten tiedonhallintaan. Tiedonhallintalain vaatimuksella tiedonhallinnan muutosvaikutusten arvioinnista vahvistetaan muutostilanteiden taloudellisten ja toiminnallisten riskien ennakoimista, muutosten ohjauksen tehokkuutta sekä toisaalta pyritään edistämään yhteentoimivuuden ja tietoturvallisuuden toteutumista sekä investointien kannattavuutta. Tiedonhallintaa koskevien muutoksien ohjaus kuuluu tiedonhallintayksikön asianmukaiseen johtamiseen.

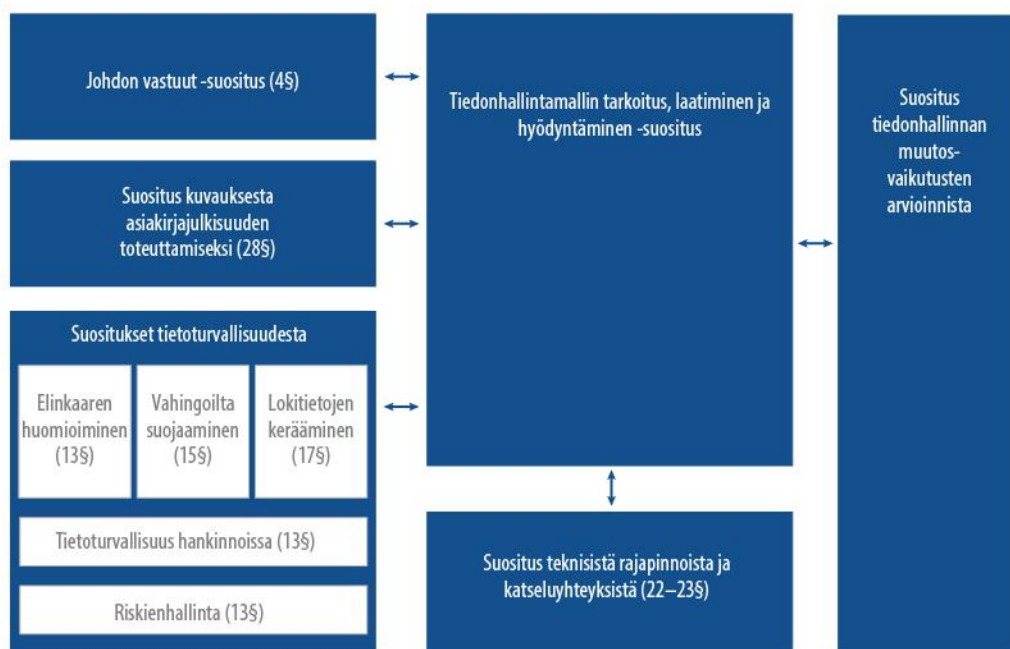
Muutosvaikutusten arviointi tulee toteuttaa suhteessa laissa säädettyihin kohteisiin. Suosituksella luotavan ohjeistuksen tavoitteena on rakentaa yhtenäisempi pohja arvioinnin sisällöille, tuoda esiin toimintaympäristöstä kerätyn muun taustainformaation käytön mahdollisuuksia ja siten edistää arviointien yhdenmukaisuutta ja hyödynnettävyyttä. **Muutosvaikutusarvioinnin prosessi ja tulokset tulee kytkeä osaksi viranomaisten kehittämis- ja hankehallinnan malleja ja jalkauttamisprosessia.**

Muutosvaikutusten arvioinnilla on liitos myös tiedonhallintalain nojalla toteutettavaan lausuntomenettelyyn, joka koskee valtion virastoja ja laitoksia. Varsinaisesta lausuntomenettelystä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella ja ohjeistetaan erikseen.

2 Suosituksen suhde eräisiin muihin suosituksiin

Tiedonhallinnan kuvausten laatimista ja hyödyntämistä helpottamaan laadittu ohjeistus on modulaarinen suosituskokonaisuus. Muutosvaikutusten arvioinnin suosituksen rinnalla voi hyödyntää myös muita kuvassa 1 esitettyjä tiedonhallintalautakunnan antamia suosituksia.

Suositukset ovat osin hyödynnettävissä myös toisistaan irrallisina itsenäisinä ohjeistuksina. Tiedonhallintalautakunta arvioi säännöllisesti tiedonhallintaan liittyvien suositusten tarvetta ja kohteita osana toimintansa suunnittelua.

Kuva 1. Tiedonhallintalakiin liittyvien ensivaiheen tiedonhallinnan suositusten muodostama kokonaisuus.

3 Olennaisen muutoksen vaikutukset on arvioitava

Tiedonhallintayksikön on seurattava toimintaympäristönsä tilaa. Siihen vaikuttavat muutokset voivat olla seurausta tiedonhallintayksikön tai sen viranomaisten omasta toiminnasta ja päätöksistä tai ne voivat tulla ulkoisina syöteinä esimerkiksi EU- tai kansallisen lainsäädännön muutoksina tai hallitusohjelmasta nousevina tavoitteina.

Tiedonhallintamallissa on kuvattu (ks. myös suositus *Tiedonhallintamallin tarkoitus, laadittaminen ja hyödyntäminen*), millä tavoin tiedonhallintayksikköön kuuluvat viranomaiset hallinnoivat toimintonsa ja tehtäviensä hoitamista edellyttäviä tietoaineistoja, ja millä tavoin näihin liittyvät vastuut on järjestetty. Tiedonhallintamalli on luonteeltaan hallinnon sisäinen määräys, millä tavoin tiedonhallinta tiedonhallintayksikössä on järjestetty.

Muutosvaikutusten arviointi tulee tehdä suunniteltaessa tiedonhallintamallin sisältöön olennaisesti vaikuttavia hallinnollisia tai teknisiä uudistuksia ja tietojärjestelmien käyttöönottoja. **Käytännössä tiedonhallintamallin sisältöön vaikuttava uudistus tarkoittaa viranomaisen toimintaan kohdistuvaa muutosta, jonka vaikutukset tulee tiedonhallintalain mukaan arvioida.** Tiedonhallintamalli ja sen sisältämät kuvaukset, kuten kuvaus asiakirjajulkisuuden toteuttamiseksi, toimivat nykytilan informaatiopohjana muutoksia suunniteltaessa ja kohdennettaessa.

Hallinnollisella uudistuksella tarkoitetaan esimerkiksi valtiolla virastojen yhdistämistä, uusien tehtävien tai palvelutuotannon vastuiden määrittämistä viranomaisille, tehtävien poistamista tai siirtämistä tai kokonaan uuden viraston luomista. Kunnissa hallinnollinen uudistus voi tarkoittaa esimerkiksi kuntaliitosta, uusien lakisääteisten tehtävien säätämistä kunnalle, uuden liikelaitoksen perustamista tai liikelaitosten yhdistämistä, kuntayhtymiin ja niiden tehtäviin liittyviä muutoksia tai palvelutuotannon ulkoistamista. Merkittävät hallinnolliset uudistukset edellyttävät usein lainsäädännön muutoksia, jotka valmistelee toimialasta vastaava ministeriö. Säädosmuutoksia valmisteltaessa ministeriön on huomioitava tiedonhallintalain 8 §:n 2 momentin mukainen arviointivelvoite, kun valmisteltavat säännökset vaikuttavat tietoaineistoihin ja tietojärjestelmiin sekä asiakirjojen julkisuuteen ja salassapitoon.

Tietojärjestelmä uudistuksilla tarkoitetaan esimerkiksi uuden tietojärjestelmän hankintaa ja toteuttamista tai käyttöönottoa, yhteisiin rajapintoihin tai tietovarantoihin liittyviä muutoksia tai olemassa olevien tietojärjestelmien muutoksia kuten uusien salausratkaisuiden käyttöönotto tai työasemien käyttöjärjestelmien vaihtaminen. Tärkeää on

tunnistaa, että teknisenkin uudistustarpeen taustalla on usein hallinnollinen ja toiminnallinen muutostarve, ja toisaalta hallinnolliseen uudistukseen voi sisältyä myös tekninen muutos.

Kuva 2. Tiedonhallintamalli toimii nykytilan informaatiopohjana hallinnollisten ja tietojärjestelmä-uudistusten muutosvaikutuksia arvioitaessa.

Tiedonhallintayksiköiden välisten eroavaisuuksien johdosta tyhjentävää listaa siitä, mikä on olennainen muutos, ei ole mahdollista antaa. **Tiedonhallintayksikön vastuulla on tunnistaa, mitkä muutokset ovat olennaisia ja edellyttävät muutosvaikutusten arviointia.**

Tiedonhallintalaki vaatii tiedonhallintayksikön arvioimaan tavoiteltavaa muutosta suhteessa:

- tiedonhallintamallissa määriteltyihin tiedonhallinnan vastuisiin;
- tietoturvasuhteisiin ja -toimenpiteisiin (tiedonhallintalain luku 4);
- tietoa-aineistojen muodostamista ja luovutustapaa koskeviin vaatimuksiin (tiedonhallintalain luku 5);
- asianhallinnan ja palvelujen tiedonhallinnan vaatimuksiin (tiedonhallintalain luku 6);
- mitä muualla lainsäädännössä säädetään asiakirjojen julkisuudesta, sallassapidosta, suojasta ja tiedonsaantioikeuksista.

Tämän lisäksi on otettava huomioon tietovarantojen yhteentoimivuus sekä niiden hyödynnettävyys tietoaineistoja muodostettaessa ja käytettäessä.

On tärkeää huomata, että henkilötietoihin tai niiden käsittelyyn liittyvät muutokset tulee lisäksi käsitellä yleisen tietosuoja-asetuksen (2016/679) ja tietosuojan vaikutustenarvioinnin vaatimusten mukaisesti. Lisätietoja tietosuojavaikutustenarvioinnin laatimisesta tietosuojavaltuutetun sivuilta <https://tietosuoja.fi/vaikutustenarviointi>. Vastaavasta tietosuojan vaikutusarviointista on säädetty laissa henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ja ylläpitämisen yhteydessä (1054/2018). Tietosuojasääntely ja tiedonhallintalain säännökset muodostavat toisiaan täydentävän arviointikonaisuuden.

Muutosten yhteydessä tulee varmistua tietoturvallisuuden vaatimusten toteutumisesta. Tiedonhallintalain velvoitteista on saatavilla tiedonhallintalautakunnan suosituksia tietoturvallisuudesta [LINKKI lisätään myöhemmin].

Tiedonhallintalain tarkoittama tietojärjestelmä uudistuksen muutosvaikutusten arviointi on varhaisen suunnitteluvaiheen ehdotus eikä se korvaa käyttöönotettavaan toteutukseen mahdollisesti vaadittavia tietoturva-auditointeja.

Kuva 3. Muutosvaikutusarvioinnin yleisprosessi.

On hyvä huomata, että tiedonhallintalain vaatimus hallinnollisten ja tietojärjestelmä uudistusten vaikutusten arvioinnista kohdistuu hieman eri tavoin eri toimijoihin. Kaikkia lain tarkoittamia tiedonhallintayksiköitä koskee 5 §:n 3 momentin vaatimus muutosvaikutusten arvioinnista. Se kuuluu myös Tiedonhallintalautakunnan tiedonhallintalain

vaatimusten edistämisen- ja arviointitehtävän piiriin. Taulukkoon 1 on koottu tiedonhallintalain muutosvaikutusarvioinnin tehtävät ja niiden kohdistuminen eri toimijoihin sekä säännöksen mukainen toimivalta ohjeistaa ja arvioida menettelyitä.

Taulukko 1. Tiedonhallintalaissa säädetyt muutostilanteiden vaikutusarvioinnin tehtävät ja niiden toteuttamisvastuu.

Tiedonhallintalain mukainen tehtävä/toimija	Lain tarkoittamat kaikki tiedonhallintayksiköt	Valtion virasto tai laitos	Toimialasta vastaava ministeriö	Säännöksen mukainen toimivalta ohjeistaa ja/tai arvioida
muutosvaikutusten arviointi (5.3§)	x			Tiedonhallintalautakunta
muutosvaikutusten taloudellinen arviointi (8.1§) osana 5.3§ mukaista arviointia		x		valtiovarainministeriö Työssä tulee huomioida valtiovarainministeriön erillinen ohjeistus.
5.3§:n mukainen muutosvaikutusten arviointi säädösvalmistelun yhteydessä (8.2§)			x	oikeusministeriö Työssä tulee huomioida oikeusministeriön säädösvalmistelun ohjeistus.
lausuntopyyntö valtiovarainministeriöltä (9§), kun arvioidulla muutoksella (5.3§ ja 8.1§) on merkittäviä taloudellisia tai toiminnallisia vaikutuksia		x		valtiovarainministeriö Työssä tulee huomioida valtiovarainministeriön erillinen ohjeistus.

4 Arvioinnin tekeminen ja sen lopputulos

Tiedonhallintalaki velvoittaa muutosten vaikutusten arviointiin uudistusten suunnittelu- vaiheessa. Muutosvaikutusarvioinnin tavoite on auttaa uudistusta suunnittelevaa tiedonhallintayksikköä tai viranomaista johtamaan muutos hallitusti ja vastuullisesti. **Muutosvaikutusarvioinnin toteuttamisesta vastaa aina tiedonhallintayksikkö. Se tehdään siis ensisijaisesti tiedonhallintayksikköä itseään sekä muutoksen vaikutuspiirissä olevia toimijoita varten**, ja siten se tulisi kytkeä osaksi käytössä olevia kehittämismalleja ja päätöksentekoprosesseja. **Hallinnon yhteisten prosessien aikataulut ohjaavat pääpiirteissään suurten uudistusten vaikutusten arvioinnin ajoitusta.** Näihin prosesseihin sisältyy uudistusten suunnittelun näkökulmasta erityisesti usean vuoden toiminnan ja talouden suunnittelun sekä kehys- ja talousarvioehdotusten aikataulut. Lisäksi on huomioitava säädösvalmisteluun liittyvät aikataulut, mikäli uudistuksen arvioidaan lähtökohtaisesti vaativan myös lainsäädäntömuutoksia. Uudistuksen vaikutusten arviointi riittävän aikaisessa vaiheessa ennen rahoituspäätöksiä antaa sen vaikutuspiiriin kuuluville mahdollisuuden oman toiminnan suunnitteluun vastaavasti.

Muutosvaikutusten arvioinnissa tuleekin kiinnittää erityisesti huomiota siihen, mitä vaikutuksia muutoksella on oman toiminnan lisäksi muihin tiedonhallintayksiköihin, viranomaisiin, sidosryhmiin ja asiakkaisiin. Keskeisenä osana muutosvaikutusten arvioinnin toteuttamista suositellaan yhteistä keskustelua ja näkökulmien ja tarpeiden yhteensovittamista vaikutusten piirissä olevien sidostahojen kanssa.

Muutosvaikutusten arvioinnissa tulee ottaa huomioon tietovarantojen yhteentoimivuus sekä niiden hyödynnettävyys tietoaineistoja muodostettaessa ja käytettäessä. Tällä tarkoitetaan sitä, että tiedonhallintayksikön tulee selvittää, olisiko muutoksen yhteydessä mahdollisuus hyödyntää jo olemassa olevia tietovarantoja tarvittavien tietojen keräämiseen, joita tarvitaan muutoksen johdosta tai muutoksen kohteena olevassa toiminnassa. Lisäksi tiedonhallintayksikön tulee tunnistaa, **onko muilla viranomaisilla tai toimijoilla tarvetta ja oikeutta käytettävien tietojen hyödyntämiseen ja arvioida, mitä vaikutuksia muutoksella on heidän näkökulmastaan.** Mikäli tarve tunnistetaan, tulisi muutos pääsääntöisesti toteuttaa niin, että tiedot olisivat hyödynnettävissä rajapintojen tai katseluyhteyksien kautta.

Mikäli muutos vastaa valtioneuvoston asetuksen 2 §:ssä (VNAXX/2019) määriteltyä tiedonhallinnan muutosta *[listataan tähän, kun asetus vahvistettu]*, valtion virastojen ja laitosten on pyydettävä muutoksesta valtiovarainministeriön lausunto. Lausuntoa pyydetään, kun arvioidulla muutoksella on merkittäviä taloudellisia tai toiminnallisia vaiku-

tuksia tiedonhallintaan tai toimintaan tai muutos koskee julkisen hallinnon yhteisten tietovarantojen rajapintojen tietorakenteiden olennaisia muutoksia. Muutosvaikutusarviointi tulee olla tehtynä ennen kuin lausuntopyyntö voi tehdä. On hyvä huomata, että tiedonhallintalain velvoittamaa lausuntomenettelyä ei ole tarkoitettu sidosryhmäkeskusteluun vaan vaikutusten piirissä olevat toimijat tulee olla jo osallistettuina muutosvaikutusten arviointiin. Hallinnollisten uudistusten (organisatoriset tai tehtävien muutokset) osalta arviointi tehtäisiin osana lainsäädäntövalmistelua (8.2 §).

Tiedonhallintayksikössä toimivilla viranomaisilla on tiedonhallintalain mukaan velvollisuus ryhtyä tehdyn arvioinnin perusteella toimenpiteisiin, jotta viranomaisten toiminta sekä yksilöiden etujen, oikeuksien ja velvollisuuksien toteutuminen voidaan turvata. Muutosvaikutusarvioinnin tuloksena syntyvän tuotoksen nimestä ja muodosta ei ole säädetty ja siten se voi käytännössä olla esimerkiksi esiselvitys, projektiehdotus, hanke- tai projektisuunnitelma. **Oleellista on se, että tuotos sisältää vähintään tiedonhallintalaissa säädetyt muutosvaikutusarvioinnin kohteet sekä perustelut ja taustan uudistukselle, uudistukseen liittyvät keskeiset havainnot ja lopputuloksen kuvauksen sekä karkealla tasolla vaadittavat toimenpiteet ja niiden aikataulutuksen.** Parhaimmillaan se toimii myös viestinnällisenä asiakirjana. Muutosvaikutusten arviointi voi sisältää lain mukaan salassa pidettäviä tietoja ja siihen sovelletaan julkisuuslain salassapitosäännöksiä. Tämä suositus ei ota kantaa esimerkiksi palvelun tai tietojärjestelmän vaatimusmäärittelyn toteuttamiseen tai tekniseen suunnitteluun, hankintamenettelyyn, varsinaiseen toteuttamiseen, testaukseen tai käyttöönottoon liittyviin toimenpiteisiin.

Seuraavaan taulukkoon (taulukko 2) on koottu muutosvaikutusarvioinnin toteuttamisen helpottamiseksi tiedonhallintalain mukaan siinä huomioitavat asiat sekä apukysymyksiä muutoksen jäsentämiseksi.

Taulukko 2. Muutosvaikutusarvioinnissa huomioitavat asiat sekä apukysymyksiä.

Muutoksen kohde		Apukysymyksiä arvioinnin toteuttamisen helpottamiseksi
Tiedonhallinnan järjestäminen	Tiedonhallinnan toteuttamiseen liittyvät tehtävät ja vastuut (luku 2)	<p>Aiheuttaako uudistus</p> <ul style="list-style-type: none"> • muutoksen viranomaisen tehtävissä? • muutoksen toimintaprosessissa ja sen vastuissa tai tuotantotavassa? Palveluiden järjestämisvastuussa? • muutoksen tietovarannossa ja/tai niiden tiedoissa? Muuttuuko vastuuviranomainen tai rekisteripitäjä tai tuotantorakenne? Syntykö yhteiseen tietovarantoon uusia käyttövelvoitteita? Syntykö tietovarantoon uusia tietoja ja minkälaisia? Tuleeko käsiteltäväksi esimerkiksi henkilö-tietoja? • muutoksen tietojärjestelmään tai sen vastuuviranomaiseen tai tuotantotapaan? Muuttuuko tietojärjestelmällä käsiteltävät tiedot? <p>Onko uudistuksessa kyse esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • palveluiden ulkoistamisesta? • uusien tietojärjestelmien tai tietovarantojen käyttöönottamisesta? • muutoksesta, joka vaikuttaa hallinnon yhteisin palveluihin?
	Tiedonhallinnan valvonnan järjestäminen (4 §)	Aiheuttaako muutos tarpeen päivittää toimintatapoja tai ohjeistusta (huomaa, että johdon vastuulla)?
Tietoturvallisuus	Erityistä luotettavuutta edellyttävien tehtävien tunnistaminen ja luotettavuuden varmistaminen (12 §)	<p>Syntykö muutoksen vaikutuksesta erityisiä tehtäviä, jotka edellyttävät pääsyä tietoihin, joiden osalta näitä tietoja käsittelevien henkilöiden luotettavuus on arvioitava?</p> <p>Syntykö muutoksen vaikutuksesta erityisiä tehtäviä, jotka edellyttävät pääsyä toimitiloihin, joissa työskentelevien henkilöiden luotettavuus on arvioitava?</p>
	Tietoaineistojen ja tietojärjestelmien tietoturvallisuuden toteuttaminen (13 §)	<p>Aiheuttaako muutos tarpeen käsitellä salassa pidettävää tai turvaluokiteltavaa tietoa?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia tietoturvan vastuisiin, esimerkiksi kenen vastuulla on reagoida poikkeamiin? Voiko ulkoistuskumppani tehdä poikkeamaan liittyviä päätöksiä ilman viranomaisen erillistä hyväksyntää?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia tietojärjestelmän kriittisyyteen?</p>

Muutoksen kohde		Apukysymyksiä arvioinnin toteuttamisen helpottamiseksi
	Tietojen siirtäminen tietoverkoissa (14 §)	Aiheuttaako muutos tarpeen käsitellä salassa pidettävää tietoa ja varmistua niiden suojauksesta tietoja siirrettäessä yleisessä tietoverkossa?
	Tietoaineistojen turvallisuuden varmistaminen (15 §)	Muuttaako uudistus viranomaisen toimitiloja ja onko sillä vaikutuksia tietojenkäsittely-ympäristön fyysiseen turvallisuuteen?
	Tietojärjestelmien käyttöoikeuksien hallinta (16 §)	Muuttaako uudistus käyttöoikeuksia tietojärjestelmissä? Muuttaako uudistus kirjautumistapaa tietojärjestelmissä? Miten uuden tietojärjestelmän käyttöoikeudet määritellään?
	Lokitetietojen kerääminen (17 §)	Aiheuttaako uudistus tarpeen lokittaa tietojärjestelmän käyttöä tai tietojen luovuttamista? Aiheuttaako uudistus tarpeen muuttaa käytössä olevaa lokitusta?
	Asiakirjojen turvallisuusluokittelu (18 §)	Tuleeko uudistuksen seurauksena käsiteltäväksi turvaluokiteltavia tietoja (huomaa, että tämä arviointi tehdään vain valtion viranomaisissa)?
Tietojen käsittely ja hyödyntäminen	Tietoaineistojen muuttaminen sähköiseen muotoon ja aineistojen saatavuus (19 §)	Aiheuttaako uudistus muutoksia viranomaisen tapaan muuttaa asiakirjat sähköiseen muotoon? Aiheuttaako uudistus riskejä sähköiseen muotoon muutettavan asiakirjan luotettavuuteen tai eheyteen? Aiheuttaako uudistus poikkeamistarpeen sähköiseen muotoon muuttamiselle? Aiheuttaako uudistus muutoksen tietoaineiston saatavuuteen koneluettavassa muodossa? Aiheuttaako uudistus muutoksen vastuissa, teknisissä edellytyksissä tai tuotantorakenteessa?
	Tietoaineistojen kerääminen viranomaisen tehtäviä varten (20 §)	Voidaanko muutoksen yhteydessä muuttaa tietojen keräämisen tapaa siten, että tiedot hankitaan toiselta viranomaiselta, jolta tiedot on saatavissa ajantasaisesti katseluyhteyden tai teknisten rajapintojen avulla? Aiheuttaako uudistus muutoksia tiedonsaantioikeuksiin? Onko tiedon hyödyntäjät tunnistettu? Aiheuttaako uudistus muutoksia viranomaisen tiedonsaantimahdollisuuksiin teknisesti? Aiheuttaako uudistus muutoksia asiakkaan mahdollisuuksiin asioida sähköisesti?

Muutoksen kohde		Apukysymyksiä arvioinnin toteuttamisen helpottamiseksi
		<p>Aiheuttaako uudistus vaikutuksia toisen viranomaisen mahdollisuuksille hyödyntää samaa tietoa tai tietovarantoa tai muuttaako se tietovirtoihin liittyviä prosesseja?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muita muutoksia viranomaisten mahdollisuuteen hyödyntää olemassa olevia tietovarantoja tarvittavien tietojen keräämiseen?</p>
	Tietoaineistojen säilytystarpeen määrittäminen (21 §)	<p>Aiheuttaako uudistus muutoksen tietojen tai asiakirjojen säilytysaikaan?</p> <p>Muuttuuko tietojen tai asiakirjojen säilytystapa? Syntyykö uudistuksessa vastuu säilyttää tietoja pysyvästi tai arkistoida tietoja?</p>
	Tietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan avulla (22 ja 24 §)	<p>Aiheuttaako uudistus muutoksia vakiomuotoisiin ja toistuviin tiedonluovutuksiin?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia luovutettavien tietojen tietorakenteen kuvaukseen?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia teknisiin rajapintoihin? Mille kaikille tahoille?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia viranomaisen tapaan tai mahdollisuuksiin varmistua tiedot saavan toimijan tietojen käsittelyn lainmukaisuudesta?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia tiedonsaantioikeuksiin?</p>
	Katseluyhteyden avaaminen viranomaisille (23 §)	<p>Aiheuttaako uudistus muutoksia tiedonsaantioikeuksiin?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia viranomaisen mahdollisuuksiin selvittää tietojen käyttötarkoitus?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia tietoturvan varmistaviin menettelyihin?</p>
Asianhallinta	Asian rekisteröinti asiarekisteriin ja asiarekisteriin rekisteröitävät tiedot (25 ja 26 §)	<p>Tuottaako muutos asiarekisteriin rekisteröitäviä tietoja?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia viranomaisen asiarekisteriin?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia mahdollisuuksiin tai tapaan pyytää tietoja asiarekisteristä?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia tapaan yksilöidä viranomaisen käsiteltäväksi otettu tai annettu asia? Onko sillä vaikutuksia asian, esimerkiksi päätöksen, jäljitettävyyteen?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia asian yksilöivään asiattunukseen?</p>

Muutoksen kohde		Apukysymyksiä arvioinnin toteuttamisen helpottamiseksi
	Tietoaineistojen hallinta palveluja tuottaessa (27 §)	<p>Aiheuttaako uudistus muutoksia palvelussa tuotettujen tietojen yksilöintiin?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia palvelussa tuotettujen asiakirjojen tai tietojen rekisteröintiin?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia mahdollisuuksiin tai tapaan pyytää palvelun tuloksena syntyneitä tietoja tietovarannosta?</p>
	Kuvaus asiakirjajulkisuuden toteuttamiseksi (28 §)	<p>Aiheuttaako uudistus muutoksia mahdollisuuksiin tai tapaan pyytää tietoja tietovarannossa olevista tiedoista julkisuusperiaatteen toteuttamiseksi?</p> <p>Aiheuttaako uudistus päivitystarpeen asiakirjajulkisuuskuvaukseen tai sen vastuutahoon?</p>

5 Muutosten riskienhallinta

Osana muutosvaikutusten arviointia tiedonhallintayksikkö tekee riskiarvion muutoksen mahdollisesti aiheuttamien vaikutusten hallitsemiseksi ja laatii suunnitelman näiden riskien saattamiseksi hyväksyttävälle tasolle. Tärkeää on tunnistaa myös mahdolliset ulkoiset riskit, jotka realisoituessaan voivat estää tavoitteiden toteuttamisen tai venyttää uudistuksen suunniteltua toteutumista; riskiarvioinnissa tulee varautua lakisääteisen toiminnan jatkamiseen myös näissä tapauksissa.

Muutoksesta aiheutuvien vaikutusten riskit tulee arvioida ja hallita niin, että muutoksesta saatavat hyödyt ovat perusteltavissa suhteessa riskeihin ja riskien hallitsemisesta aiheutuviin kustannuksiin. On hyvä huomioida, että muutoksen toteuttamisen (yleensä projektin) riskit ovat eri asia kuin muutoksen lopputuotosten riskit. **Projektin riskit** liittyvät yleensä projektin resursseihin ja aikataulutukseen, **lopputuotosten riskit** puolestaan saattavat liittyä toimintamalleihin (esimerkiksi kahden päällekkäisen tietojärjestelmän käyttäminen samanaikaisesti). Lopputuotosten riskeinä voi olla myös esimerkiksi tietojärjestelmän ja käsittelyprosessin yhteentoimimattomuus. Jos riskienarvioinnissa huomataan sellaisia riskejä, joita ei pystytä kokonaan poistamaan, on ne hyvä dokumentoida jäännösriskeiksi, joille määritellään korjaussuunnitelma tai sitten muutoksen toteuttamisesta vastaava johto hyväksyy ne.

Tiedonhallintamallissa määritellyn vastuullisen tahon tulee hyväksyä tai hylätä suunniteltu muutos huomioiden siitä aiheutuvat riskit suhteessa kustannuksiin ja saavutettaviin hyötyihin. Määritellyn vastuutahon on hyväksyttävä myös muutokseen liittyvät mahdolliset jäännösriskit, kun muutos on toteutettu.

Riskienarvioinnissa voidaan hyödyntää tiedonhallintayksikön omia riskienhallintaprosesseja tai tiedonhallintalautakunnan suositusta riskienhallinnasta [[LINKKI](#) lisätään myöhemmin].

6 Muutosten taloudellisten vaikutusten arviointi

Tiedonhallintalain (8.1§) mukaan valtion virastojen ja laitosten on arvioitava tiedonhallintaan vaikuttavien muutosten taloudelliset vaikutukset tehdessään 5 §:n 3 momentin mukaista arviointia. Muutoksen **taloudellisten vaikutusten arviointi varhaisessa vaiheessa yhdessä niihin kytkeytyvien tahojen kanssa on tärkeää**, jotta vaikutukset voidaan huomioida toiminnan ja talouden suunnittelussa hyvissä ajoin ennen varsinaista suunnitelman toimeenpanoa. **Valtiovarainministeriö, jonka toimivaltaan säännös kuuluu, ohjeistaa erikseen taloudellisten vaikutusten arvioinnin.**

Mikäli muutos vastaa valtioneuvoston asetuksen 2 §:ssä (VNAXX/2019, täydennetään asetuksen vahvistamisen jälkeen) määriteltyä tiedonhallinnan muutosta, valtion virastojen ja laitosten on toimitettava valtiovarainministeriölle taloudellisten vaikutusten arviointi osana lausuntopyynnön aineistoa. Muutosarviointi tulee olla tehtynä ennen kuin lausuntopyynnön voi tehdä. Lausuntopyynnön ajankohdasta säädetään samalla valtioneuvoston asetuksella (4 §, ajankohdat täydennetään asetuksen vahvistamisen jälkeen). **Valtiovarainministeriö ohjeistaa erikseen lausuntomenettelyn.**

7 Toteutettujen muutosten tuottama uusi nykytila päivitetään tiedonhallintamalliin

Tiedonhallintamalli kertoo tiedonhallinnan nykytilan, joten sitä pitää päivittää määritelyjen vastuiden mukaisesti. Muutoksia tiedonhallintamalliin ei tehdä muutosvaikutusarvioinnin jälkeen, vaan vasta sen jälkeen, kun muutos on toteutettu. **Tiedonhallintamallin päivittäminen ja ajan tasalla pitäminen on tiedonhallintayksikön lakisääteinen velvollisuus.** Päivittämisen sujuvuuden takaamiseksi viranomaisten tulisi kytkeä tiedonhallintamallin ylläpidon toimet osaksi käytössä olevia kehittämismalleja, suunnittelun vuosikelloa ja päätöksentekoprosessia.

Lisäksi tulee huomioida, että **muutos voi vaikuttaa myös sidostoimijoiden tiedonhallintamalleihin**, joita koskee sama velvollisuus ylläpitää ja päivittää omaa tiedonhallinnan toimintaympäristön kuvaustaan.

Tiedonhallintamallin tarkoituksesta, laatimisesta ja hyödyntämisestä voi lukea lisää tiedonhallintalautakunnan suosituksesta [LINKKI lisätään myöhemmin].

Mikäli uudistus vaikuttaa julkisen hallinnon yhteisiin tietovarantoihin, tulee toteutettu muutos dokumentoida myös valtiovarainministeriön ylläpitämään tiedonhallintakarttaan. Käytännössä tiedonhallintakartan päivittäminen sovitaan toimialasta vastaavan ministeriön kanssa.